

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Statsvetenskapliga Institutionen

Omedvetna elitister?

En studie av svenska journalisters förhållningssätt till två olika
demokratimodeller

Kandidatuppsats i
Statsvetenskap
VT 2011
Författare: Nora Theorin
Handledare: Peter Esaiasson
Antal ord: 9776

Abstract

Den här uppsatsen syftar till att beskriva svenska journalisters förhållningsätt till sitt demokratiska uppdrag. Vilket demokratiskt ideal strävar journalisterna mot genom sina yrkesideal? Och vilket demokratiskt ideal betraktar journalistkåren som önskvärt? Gynnar journalisterna sina egna demokratiideal i sin yrkesroll? Eller finns det en diskrepans mellan deras demokratiideal och den typ av demokrati som de faktiskt bidrar till? Frågorna besvaras genom att kartlägga journalisternas förhållningssätt till två polära demokratimodeller ó elitdemokrati och deltagardemokrati. För att klargöra vilken demokratimodell som journalisternas yrkesideal motsvarar bäst analyseras yrkesidealens förhållningssätt till olika krav som demokratimodellerna ställer på journalistiken. Journalisternas generella demokratiideal undersöks därefter genom enkätundersökningar. Studiens frågeställningar besvaras dels genom att använda empiri från tidigare forskning och dels genom att samla in ny statistik. Avslutningsvis jämförs journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal med varandra. Bidrar yrkesidealen till att förverkliga journalisternas demokratiideal eller finns det en diskrepans mellan dimensionerna? Av uppsatsens resultat framgår att journalisternas yrkesideal motsvarar elitdemokratien bäst medan deras demokratiideal tvärtom kan betraktas som deltagardemokratiska. Med andra ord förefaller det finnas en diskrepans mellan journalistkårens yrkesideal och deras demokratiideal.

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	3
2. Teoretiska utgångspunkter	6
2.1 Elitdemokrati	6
2.2 Deltagardemokrati	7
2.3 Elitdemokratins krav på journalistiken	7
2.4 Deltagardemokratins krav på journalistiken	9
2.5 Analysinstrument ó två polära idealtyper	11
3. Hypotes och frågeställningar	12
4. Metod och material	15
4.1 Metod och material för att besvara frågeställning 1	15
4.2 Metod och material för att besvara frågeställning 2	18
4.3 Metod och material för att besvara frågeställning 3	20
4.4 Experimentell del	21
5. Resultat	22
5.1 Resultat av frågeställning 1	22
5.2 Resultat av frågeställning 2	29
5.3 Resultat av frågeställning 3	33
5.4 Resultat av experimentell del	34
6. Slutsatser	35
7. Referenslista	36
8. Bilaga	37

Problemformulering

ÖVårt uppdrag är att blottlägga missförhållanden och maktmissbruk. Vi ska ge medborgarna verktyg för att kunna ta ställning i olika samhällsfrågor i det demokratiska samhälletö (Uppdrag Granskning hemsida 2011-05-06).

Ovanstående citat är ett exempel på hur journalister ofta tillskriver sig själva en central demokratisk roll. Journalisterna verkar bära på en självuppfattning präglad av att de är demokratins förkämpar och försvarare. En viktig uppgift som yrkeskåren anser sig ha är att granska samhällets makthavare. Som demokrat instämmer man rimligtvis i att det är av godo att det finns journalister som håller ett vakande öga på de politiska beslutsfattarna. Men förutsatt att journalistiken har en central roll i demokratier är väl även journalisterna själva makthavare i någon mening? Och i så fall bör väl journalistkåren granskas liksom de övriga av samhällets makthavare? Svaret är rimligtvis ja. Genom den här studien ämnar jag följaktligen göra mer än att konstatera att journalistiken är en förutsättning för att demokratin ska fungera (vi vet alla att journalistiken är viktig del av demokratin). Jag önskar istället att ge en djupare, och mer kritisk, beskrivning av journalistikens förhållningsätt till demokratin. I studien granskas om journalisterna har tänkt igenom *vilken typ* av demokrati de önskar bidra till. Det vetenskapliga problemet lyder på följande vis: *Hur förhåller sig svenska journalister till sitt demokratiska uppdrag?* Frågan kommer att besvaras genom att kartlägga hur journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal förhåller sig till två polära demokratimodeller: Elitdemokrati och deltagardemokrati. Därefter jämförs yrkesidealen och demokratiidealen med varandra. Bidrar yrkesidealen till att förverkliga journalisternas demokratiideal eller finns det en diskrepans mellan dimensionerna? Studien bygger på en hypotes om att det finns en inkonsistens mellan journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal. Jag föreställer mig att journalisternas yrkesideal motsvarar elitdemokratin bäst medan deras demokratiideal tvärtom är deltagardemokratiska. Bekräftas hypotesen kan journalisterna sägas ha ett ogenomtänkt förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag. De blir öomedvetna elitisterö (en mer utförlig presentation av hypotesen följer i avsnittet *hypotes och frågeställningar*).

Medieforskaren Jesper Strömbäck publicerade 2005 en artikel där det beskrivs hur journalistiken bör agera för att bidra till olika demokratimodeller. Enligt elitdemokratin bör journalistiken exempelvis fokusera på granskning av samhällets makthavare.

Deltagardemokratin lyfter istället fram att journalistiken bör fylla en funktion som

samtalsarena för medborgarna (en utförlig redogörelse av demokratimodellernas krav på journalistiken presenteras i nästföljande avsnitt). I artikeln efterlyser Strömbäck mer forskning på området *ó* Vilka demokratimodeller bidrar egentligen medierna till?¹ Trots att det nu är över fem år sedan artikeln publicerades befinner sig frågan än idag på ett relativt outforskat fält. Det finns dock en del empiri. Exempelvis har forskarsamhället kartlagt hur journalistkåren ser på journalistiska yrkesideal och normer. Medieforskarna har dessutom gjort en del observationer på hur dessa yrkesideal förhåller sig till olika demokratiideal. Strömbäck skriver följande i sin avhandling:

öí Elitdemokratins krav på journalistiken stämmer i så motto med de pressens funktioner som svenska pressutredningar har formulerat, och med de normativa krav som journalisterna, medborgarna och politikerna ger starkast stöd.²ö

Medieforskaren Jenny Wiik verkar dela Strömbäcks uppfattning och skriver följande i sin avhandling:

öExplaining complicated events to the audience presupposes social pathos and a general view from the pedagogues ó a social pathos that journalism in many respects has obtained, not least due to many successful investigations and revelations over the years. Those circumstances form a kind of elitist ideology where citizens are both raised and distrusted.³ö

Det finns alltså en föreställning om att journalisternas yrkesideal är elitdemokratiska snarare än deltagardemokratiska. Yrkesidealens förhållningssätt till demokratimodellerna är dock något som forskarna endast förefaller ha observerat förbigående: Varken Strömbäcks eller Wiiks primära syfte är att beskriva hur yrkesidealen kan betraktas utifrån ett demokratiteoretiskt perspektiv. Den här studien blir följaktligen ett tillskott genom att systematiskt kartlägga hur flera yrkesideal förhåller sig till två olika demokratimodeller. Ytterligare ett bidrag som studien förhoppningsvis ska ge till forskningen är att närma sig en beskrivning om journalisternas demokratiideal: Vilken typ av demokrati anser journalistkåren vara önskvärd? Här ämnar jag med andra ord att gå bortom journalisternas yrkesroll och istället beskriva deras generella demokratisyn. Avslutningsvis jämförs yrkesidealen och demokratiidealen med varandra. Har journalisterna ett konsekvent förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag? Eller finns det tvärtom en diskrepans mellan deras demokratiideal och

¹ Strömbäck, 2005, 331

² Strömbäck, 2001, 380

³ Wiik, 2010, 109

vad de arbetar för genom sina yrkesideal? Den frågan har mig veterligen aldrig ställts och är därför en forskningslucka som studien gör anspråk på att fylla.

Då det uppenbarligen finns forskningsluckor på området kan studien betraktas som kumulativ.⁴ Det är dock främst medieforskare som efterlyser studier. Frågan är emellertid relevant även för statsvetenskapen eftersom politik och journalistik är beroende av varandra. Ett talande exempel på det är att journalistiken idag är allmänhetens främsta informationskälla om politik.⁵ Frågan befinner sig alltså i gränslandet mellan två forskningsdiscipliner vilket motiverar att en statsvetenskaplig uppsats skrivs på området.

Som förhoppningsvis framgått av ovanstående text är studiens forskningsproblem inomvetenskapligt relevant. Men var ligger då den samhälleliga relevansen med att undersöka journalisters förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag? Studien kan anses vara intressant ur ett bredare perspektiv eftersom journalistiken är en mäktig samhällsinstitution. En samhällsinstitution som rimligtvis blivit allt mer inflytelserik i takt med att den har frigjort sig från statlig styrning och starka kopplingar till politiska partier.⁶ Idag agerar medierna snarare som självständiga och oberoende aktörer. Journalistiken har alltså gått från att fylla en funktion som språkrör för partier till att bli mer autonom. Visserligen råder det delade meningar kring exakt *hur* mäktiga medierna egentligen är. Det står dock klart att det i dagens samhälle är i princip omöjligt att isolera sig från budskapen som medierna förmedlar.⁷ Följaktligen är det intressant att granska *vilka* budskap som journalistkåren önskar förmedla.

⁴ Esaiasson m. fl., 2010, 19

⁵ Strömbäck, 2001, 276

⁶ Melin-Higgins, 1996, 24

⁷ Strömbäck, 2001, 217

Teoretiska utgångspunkter

Följande avsnitt redogör för de teorier som läsaren bör ha kännedom om för att förstå studiens samtliga delar. Först presenteras demokratimodellerna elitdemokrati och deltagardemokrati. Idealtyperna är relevanta eftersom de tillämpas för att undersöka om det finns en diskrepans mellan journalisternas demokratiideal och deras yrkesideal. Det görs dock inte anspråk på att ge en heltäckande beskrivning eller någon historisk redogörelse av modellerna. Istället presenteras en sammanfattning över idealtypernas kännetecken. Därefter följer en redogörelse av de krav som ställs på journalistiken utifrån de två demokratimodellerna. Kraven är väsentliga för studien då de har används för att analysera yrkesidealens förhållningssätt till demokratimodellerna. Avsnittet avslutas med att motivera valet att använda just elitdemokrati och deltagardemokrati som analysinstrument för att beskriva journalisternas förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag.

Elitdemokrati

Enligt elitdemokratien är utrymmet för politiskt deltagande ytterst litet i dagens moderna samhällen. Direkt folkstyre anses vara ineffektivt och praktiskt omöjligt i stora stater karakteriserade av komplexitet.⁸ Följaktligen är ett elitstyre både ofrånkomligt och önskvärt. Elitistdemokratien präglas dessutom av en relativt pessimistisk människosyn. Ett konkret exempel på det är att majoriteten av medborgarna betraktas vara inkapabla att fatta rationella beslut.⁹ Omfattande deltagande betraktas därför inte bara som orealistiskt utan rent av något som kan vara skadligt för samhället.¹⁰ I syfte att uppnå framgångsrika resultat och effektivitet bör istället beslutsfattandet överlåtas till ett fåtal aktörer som har den kompetens som krävs. Medborgarnas politiska deltagande bör i stort sett begränsas till röstning. Det rör sig alltså om en tämligen begränsad syn på medborgarnas politiska roll men det är dock inget problem: Förutsatt att det finns möjlighet till ansvarsutkrävande genom utbyte av inkompetenta ledare är elitdemokratins krav uppfyllda.¹¹ Ytterligare ett karaktärsdrag är att stor vikt läggs vid konkurrens mellan politiska partier med rivaliserande intressen. Man menar att det alltid kommer att finnas intressekonflikter i samhället och därför är det orealistiskt att sträva

⁸ SOU, 1999:93, 60

⁹ Held, 1999, 214

¹⁰ SOU, 1999:93, 60

¹¹ Held, 1999, 224

mot att uppfylla det öallmännas bästaö och konsensus.¹² Följaktligen utgör intressekamp oundvikligen ett centralt inslag i demokratin.

Deltagardemokrati

Deltagardemokraternas förespråkare håller fast vid antikens demokratiideal som präglades av direkt folkstyre.¹³ Medborgarnas politiska roll kan alltså inte reduceras till att enbart innefatta valdeltagande. Tvärtom bör de kontinuerligt delta i politiken eftersom en vital demokrati förutsätter ett starkt civilsamhälle. Deltagardemokraterna medger att samhällets komplexitet ställer deltagandet inför svåra utmaningar. Man hänvisar dock till ett antal reformer som kan bidra till att inkludera folket i beslutsfattandet. Exempelvis kan partisystemet omstöpas i en mindre hierarkisk form och partikonkurrensen kan kombineras med direktdemokratiska organisationer.¹⁴ Men hur svarar deltagardemokraterna på elitdemokraternas påstående om att många medborgare är inkapabla till rationellt beslutsfattande? Jo, deltagardemokraterna menar att det är just deltagande som är nyckeln till rationalitet och kunskap.¹⁵ Ett av deltagardemokraternas kännetecken är att det bör finnas samarbetsvilja mellan medborgare och politiker vilket följande citat illustrerar:

öThey should not distrust their fellow citizens or politicians, if not obviously warranted, but feel bonded to civic associations and political parties.¹⁶ö

Den ideala relationen mellan politiker och medborgare förefaller uppenbarligen vara helt annorlunda enligt deltagardemokratin än elitdemokratin. Enligt elitdemokratin bör medborgarna främst godkänna (eller avsätta) politiska ledare medan tyngdpunkten här läggs vid samarbete. Sammanfattningsvis kan det noteras att deltagardemokratin präglas av en mer optimistisk samhällssyn än elitdemokratin. Exempel på det är att medborgarna anses vara kapabla att delta i beslutsfattandet samt att tillit och samarbete betonas istället för konkurrens och rivalitet.

Elitdemokraterns krav på journalistiken

Hur bör då journalisterna agera förutsatt att elitdemokratin är idealet? Frågan kommer strax att besvaras genom en redogörelse av forskning som beskriver journalistikens uppgifter

¹² Held, 1999, 231

¹³ SOU, 1999:93, 60

¹⁴ Held, 1999, 329

¹⁵ Held, 1999, 330

¹⁶ Strömbäck, 2005, 336

utifrån olika demokratimodeller. Först vill jag dock säga något om forskningsmaterialet i fråga. Jag har utnyttjat forskning från två olika håll och det bör poängteras att forskarna ibland använder sig av olika namnbeteckningar på demokratimodellerna. Exempelvis använder Strömbäck beteckningen *elitdemokrati*. Författarna bakom artikeln *Four models of the public sphere in modern democracies* (Ferree et. al) använder istället beteckningen *representative liberal theory*. Då författarnas beskrivningar av demokratimodellerna är snarlika varandra innehållsmässigt anser jag dock att det fungerar att komplettera dem med varandra. Exempel som visar på modellernas likheter är att både *elitdemokratin* och *representative liberal theory* karaktäriseras av konkurrensbaserade val, fokus på makthavarna och begränsat medborgerligt deltagande. Båda tar dessutom upp elitdemokraten Joseph Schumpeter som en central person bakom modellerna. Jag har alltså använt forskning från olika håll för att få en grundlig beskrivning av vilka krav som ställs på journalistiken enligt demokratimodellerna. Det skulle vara synd att utesluta relevant forskning på grund av att författarna inte använder exakt samma namnbeteckningar på idealtyperna.

Låt oss nu lämna begreppsdiskussionen och övergå till kraven som elitdemokratin ställer på journalistiken. Elitdemokratin fäster som sagt stor vikt vid ansvarsutkrävande och att det finns möjlighet för medborgarna att byta ut inkompetenta ledare är mycket centralt. Därav är en viktig journalistisk uppgift att underlätta allmänhetens möjligheter till ansvarsutkrävande.¹⁷ Det görs genom att granska makthavarna och rapportera om eventuella missförhållanden.¹⁸ För att uppnå en kritisk och självständig granskning är det dessutom journalisterna som bör sätta agendan istället för att låta makthavarna göra det.¹⁹

Enligt elitdemokratin är det även centralt att medborgarna ska kunna välja mellan politiska alternativ. För att kunna göra det behövs givetvis information om vilka makthavarna är, hur landet styrs, och om olikheterna mellan de politiska alternativen.²⁰ Journalistiken bör således förmedla tillförlitliga nyheter, tillhandahålla information om hur samhället fungerar och om de politiska alternativen. Däremot anses det vara oproblemiskt om medborgarna är frånvarande i journalistiken. Medierna bör vara en plats där kunniga personer får komma till tals och de flesta medborgare är helt enkelt inte välinformerade nog för att delta i den offentliga debatten.²¹ Kunskap och expertis värderas alltså högt och journalisterna själva kan

¹⁷ Strömbäck, 2001, 69

¹⁸ Ferree et. al, 2002, 292

¹⁹ Strömbäck, 2005, 339

²⁰ Strömbäck, 2005, 339

²¹ Ferree et. al, 2002, 291-292

inta en expertroll eftersom de har god inblick i hur samhället fungerar vilket de bör dela med sig av till allmänheten.²² Journalisterna behöver alltså inte alltid sträva mot neutralitet utan kan tvärtom inta en deltagande position, uttrycka åsikter och fungera som rådgivare för beslutsfattandet. Elitdemokraterna anser vidare att stora organisationer och partier förtjänar mer plats i medierna än små: Medieutrymmet ska med andra ord stå i proportion till den makt som aktören i fråga har. Sammanfattningsvis kan det konstateras att journalistiken enligt elitdemokratin bör fokusera på granskning av makthavarna. Det finns däremot inte några krav på att uppmärksamma vad gemene man tycker, tänker och gör. Ytterligare ett kännetecken är att journalisterna intar en deltagande position som kan ägna sig åt att påverka den allmänna opinionen och fungera som förklarande experter.

Deltagardemokratins krav på journalistiken

Enligt deltagardemokratin bör medborgarna som sagt vara kontinuerligt aktiva i politiken. Följaktligen blir en grundläggande uppgift för journalistiken att mobilisera deltagande vilket kan göras på en rad olika vis. Exempelvis bör medierna tillhandahålla rikligt med samhällsinformation och redogöra för hur den politiska beslutsprocessen fungerar.²³ Det är dessutom viktigt att inte framställa medborgarna som passiva offer ó tvärtom ska de gestaltas som aktiva aktörer med möjlighet att påverka.²⁴ Politiken bör vidare skildras som en öppen process där vem som helst har möjlighet att delta snarare än som ett strategiskt spel avsett för den politiska eliten. Med andra ord bör medborgare och politiker inte gestaltas som två motpoler utan tvärtom ska journalistiken bidra till att länka dem samman. Medierna bör också fylla en funktion som samtalsarena mellan människor. Ytterligare ett krav är att journalistiken inte bör fokusera allt för mycket på samhällsproblem och avslöjande granskning: Det är också viktigt att belysa när problem faktiskt löser sig.²⁵ Här finns det en skiljelinje mellan demokratimodellerna. Enligt elitdemokratin är det som sagt viktigt att fokusera på problem och eventuell inkompetens hos makthavarna för att ansvarsutkrävandet ska fungera. Ytterligare en skiljelinje är att deltagardemokratin fäster stor vikt vid en journalistik präglad av opartiskhet och objektivitet medan journalisterna enligt elitdemokratin kan driva opinion och uttrycka åsikter i högre utsträckning.²⁶ Deltagardemokratins avvisar vidare elitdemokratins norm om expertis och menar att journalistiken ska representera alla intressen

²² Ferree et. al, 2002, 293

²³ Strömbäck, 2005, 339

²⁴ Strömbäck, 2001, 70

²⁵ Strömbäck, 2005, 339

²⁶ Strömbäck, 2001, 70

som finns i samhället snarare än att ge företräde åt experter.²⁷ Det är inte heller journalisterna som bör sätta agendan utan medborgarna själva.²⁸ Sammanfattningsvis kan det konstateras att det enligt deltagardemokratin är medborgarna som bör stå i centrum snarare än journalistkåren eller makthavarna. Journalistiken ska uppmuntra medborgarna till att delta, låta dem sätta agendan och sammanlänka dem med politikerna. Journalisternas roll blir följaktligen mer neutral enligt deltagardemokratin än elitdemokratin och journalistkåren ska vara objektiv och låta medborgarna tala för sig själva snarare än att fungera som förklarande experter. Som förhoppningsvis har framgått skiljer sig alltså kraven som ställs på journalistiken enligt demokratimodellerna på en rad punkter. Det bör dock noteras att det är just *skillnaderna* som har framhävts och att det också finns grundläggande likheter. Båda modellerna förutsätter exempelvis att de demokratiska procedurerna respekteras och att korrekt information förmedlas.²⁹ I detta sammanhang är det dock olikheterna som är intressanta och för att klargöra dem ytterligare finns de sammanfattade i figur 1

Figur 1: Krav på journalistiken enligt elitdemokratin och deltagardemokratin

	Elitdemokrati	Deltagardemokrati
Hur bör journalisterna främst agera i sin yrkesroll?	Granska makthavarna. Belysa samhällsproblem. Fylla en funktion som kunniga experter, förklara och ge råd. Deltagande position.	Mobilisera deltagande. Sammanföra politiker och medborgare. Journalistiken bör präglas av objektivitet. Neutral position.
Vilken roll bör medborgarna främst spela i medierna?	De behöver inte nödvändigtvis vara närvarande i journalistiken. Främst kunniga individer bör höras i den offentliga debatten.	De bör vara kontinuerligt närvarande i journalistiken. Bjud in dem till samtal och framställ dem inte som passiva offer.
Vilken roll bör politikerna främst spela i medierna?	Fokus bör ligga på bevakning av den politiska eliten. Stora och mäktiga partier bör få mer medieutrymme än små.	Spegla alla samhällsintressen och fokusera inte enbart på makthavarna. Politiker bör inte skildras som strategiska aktörer.
Vilken aktör bör sätta agendan?	Journalisterna	Medborgarna

²⁷ Ferree et. al, 2002, 297

²⁸ Strömbäck, 2005, 340

²⁹ Strömbäck, 2005, 341

Analysinstrument ó två polära idealtyper

Studiens analytiska verktyg är alltså en idealtypsanalys bestående av två polära idealtyper: Elitdemokrati och deltagardemokrati. Valet att använda just de här demokratimodellerna för att beskriva journalisternas förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag är inte helt självklart. Det finns ett flertal demokratimodeller som skulle kunna fungera som tänkbara analysinstrument. Både Strömbäck och Ferree et. al presenterar faktiskt *fyra* olika demokratimodeller. Inledningsvis var min tanke att göra likadant för att skapa en mer nyanserad beskrivning. Vid en kartläggning av samtliga demokratimodeller som exempelvis Strömbäck presenterar skulle jag dock fått räkna med ett svårhanterbart metodproblem eftersom modellerna inte kan anses vara ömsesidigt uteslutande.³⁰ Ett konkret exempel som visar att idealtyperna inte är ömsesidigt uteslutande är att Strömbäck presenterar både deltagardemokrati och samtalsdemokrati. Dessa modeller påminner om varandra i flera avseenden (tanken om omfattande deltagande etc.). Modellernas likheter resulterar i att även kraven som ställs på journalistiken blir likartade. I syfte att undgå problematiken med icke ömsesidigt uteslutande idealtyper används därför två polära demokratimodeller som analysinstrument. Ytterligare en orsak till valet av demokratimodeller är att elitdemokrati och deltagardemokrati är en vedertagen uppdelning av demokratiteorier inom statsvetenskapen.³¹ Studiens resultat kan således användas vid jämförelser med annan forskning.

³⁰ Esaiasson, m. fl., 2010, 157

³¹ SOU, 1999:93, 59

Hypotes och frågeställningar

I inledningsavsnittet noterades en brist på forskning som kartlägger journalisternas förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag. Min förhoppning är följaktligen att den här studien ska fylla en del av forskningsluckan. Det kommer att göras genom att först analysera de journalistiska yrkesidealens förhållningssätt till demokratimodellerna som beskrevs i föregående avsnitt. Därefter granskas journalisternas demokratiideal i förhållande samma demokratimodeller. Avslutningsvis kommer yrkesidealen och demokratiidealen att jämföras med varandra. Uppvisar journalistkåren konsistenta demokratiuppfattningar? Eller finns det tvärtom en diskrepans mellan deras demokratiideal och vad de arbetar för genom sina yrkesideal?

Jag föreställer mig att journalisterna anser deltagardemokratin vara ett mer önskvärt demokratiideal än elitdemokratin. Som bekant utger sig journalister ofta för att vara på öden lilla människans sida och en motpol till samhällets makthavare.³² Följaktligen känns det rimligt att journalistkåren finner det eftersträvansvärt med omfattande deltagande. Å andra sidan är ett av journalisternas starkaste yrkesideal ögranskning av makthavarna vilket som sagt är en central uppgift för journalistiken enligt elitdemokratin.³³ Dessutom ser sig journalisterna ofta som medborgarens ombudsmän och försvarare.³⁴ Journalisternas yrkesideal tycks alltså inkludera en uppfattning om att de är medborgarnas representanter som ska granska å folkets vägnar vilket kan betraktas som elitdemokratiskt snarare än deltagardemokratiskt. Dessutom har som sagt medieforskare redan idag uttryckt att flera yrkesideal är elitistiska. Finns det möjligtvis en inkonsistens mellan journalistkårens generella demokratiideal och deras syn på sitt eget uppdrag? Studien bygger på en hypotes om att journalisterna är så kallade *omedvetna elitister*. Annorlunda uttryckt tror jag att journalisternas generella demokratiideal ligger närmast deltagardemokratin medan deras yrkesideal motsvarar elitdemokratin bäst. Resonemanget illustreras i figur 2 på nästa sida.

³² Johansson, 2002, 28-29

³³ Strömbäck, 2005, 341

³⁴ Johansson, 2005, 40

Figur 2: Två dimensioner av journalisternas förhållningssätt till demokratimodellerna

		Yrkesideal	
		Deltagardemokratiskt	Elitdemokratiskt
Demokratiideal	Deltagardemokratiskt	<p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">Medvetna deltagardemokrater</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">Omedvetna elitister</p>
	Elitdemokratiskt	<p style="text-align: center;">3</p> <p style="text-align: center;">Omedvetna deltagardemokrater</p>	<p style="text-align: center;">4</p> <p style="text-align: center;">Medvetna elitister</p>

Min hypotes är alltså att journalisterna kommer visa sig tillhöra ruta 2 med ett elitdemokratiskt yrkesideal och ett deltagardemokratiskt demokratiideal. Varför skulle då en sådan diskrepans vara relevant att belysa? Jag anser det vara intressant om en betydelsefull demokratisk aktör å ena sidan har en samhällsvision (demokratiideal) men genom sitt eget yrke strävar i motsatt riktning (yrkesideal). Om hypotesen stämmer skulle alltså journalistkåren kunna sägas bidra till en samhällstruktur som de i teorin tar avstånd ifrån. Vad som också kan påpekas är att jag anser att det skulle vara föga förvånade om den journalistiska *praktiken*, exempelvis nyhetsinnehållet, inte överensstämde med journalisternas demokratiideal: Strama ekonomiska ramar, hård konkurrens och tidsbrist är några tänkbara förklaringar till att det kan vara svårt för journalister att nå sina visioner³⁵. Men om inte ens journalisternas *yrkesideal* överensstämmer med deras demokratiideal går det knappast att enbart hänvisa till praktikaliteter som gör att de inte kan följa sina principer. Yrkesidealen handlar ju trots allt om hur journalistiken *bör* vara och inte hur den *de facto är*.³⁶ Bekräftas hypotesen tyder det följaktligen på att det i Sverige finns en central demokratisk aktör som inte har något genomtänkt förhållningssätt till sitt eget demokratiska uppdrag. Ett sådant resultat är relevant för såväl samhällsvetenskapen, journalistiken och samhället i stort. En

³⁵ Wiik, 2010, 202

³⁶ Melin-Higgins, 1996, 48

påvisad diskrepans kanske dessutom skulle få journalistkåren att fundera en extra gång över vilken roll de spelar och *vill* spela i demokratin?

I syfte att besvara studiens vetenskapliga problem och undersöka om hypotesen stämmer inkluderas följande moment i undersökningen: 1) En analys av hur journalisternas yrkesideal förhåller sig till elitdemokratin och deltagardemokratin. 2) En kartläggning av journalisterna generella demokratiuppfattningar. 3) En jämförelse mellan journalistkårens yrkesideal och deras demokratiideal. Således innefattar studien följande tre frågeställningar:

1) Vilken av demokratimodellerna *elitdemokrati* och *deltagardemokrati* motsvarar bäst journalisternas yrkesideal?

2) Vilken av demokratimodellerna *elitdemokrati* och *deltagardemokrati* motsvarar bäst journalisternas demokratiideal?

3) Finns det en diskrepans mellan journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal?

Metod och material

Följande avsnitt redogör för de metoder och material som har använts för att besvara studiens frågeställningar. Jag kommer att resonera kring metodologiska överväganden, argumentera för de val som har gjorts samt diskutera de problem som ofrånkomligen finns med vissa av tillvägagångssätten. För att besvara studiens tre frågeställningar har jag dels utnyttjat empiri från tidigare forskning och dels samlat in primärdata. Studien inkluderar alltså olika metoder och material. För att underlätta läsning diskuteras därför först vilket tillvägagångssätt som har används för att besvara frågeställning 1, därefter frågeställning 2 och avslutningsvis frågeställning 3.

Metod och material för att besvara frågeställning 1

I syfte att besvara studiens första frågeställning har jag analyserat hur journalistkårens yrkesideal förhåller sig till kraven som demokratimodellerna ställer på journalistiken. Med andra ord har det gjorts en idealtypsanalys där idealtyperna är elitdemokrati och deltagardemokrati och materialet som har klassificerats är yrkesidealen. Det kan förefalla svårt att hitta operationella indikatorer för att klassificera konkreta yrkesideal under relativt abstrakta demokratimodeller. Som väl är har jag inte behövt lösa uppgiften på egen hand utan istället använt den forskning som presenterades i avsnittet *teoretiska utgångspunkter*. Tolkningsreglerna för vilken demokratimodell som yrkesidealen ska klassificeras under är alltså de krav som demokratimodellerna ställer på journalistiken. Det är fördelaktigt att kraven redan har formulerats då det rimligtvis stärker resultatens tillförlitlighet om etablerade forskare har godkänt undersökningens operationella indikatorer. Eftersom det inte har varit nödvändigt att komma på egna operationaliseringar har min huvudsakliga uppgift varit att göra en systematisk klassificering av yrkesidealen under demokratimodellerna. En renodlad klassificering kan kritiseras för att vara en förenklad beskrivning av journalisternas förhållningssätt till olika typer av demokrati. Det kan rimligtvis argumenteras för att vissa yrkesideal är kompatibla med såväl deltagardemokratin som elitdemokratin. Jag vill dock påminna om att det här är en idealtypsanalys som syftar till att beskriva *i vilken grad* yrkesidealen överensstämmer med demokratimodellerna.³⁷ Följaktligen har yrkesidealen klassificerats under den demokratimodell som lägger störst vikt vid yrkesidealet i fråga. Ponera exempelvis att ett visst mått av granskning är önskvärt enligt båda modellerna. Det är

³⁷ Esaiasson et. al, 2010, 160

dock elitdemokratin som främst fokuserar på granskningsuppgiften och därför ter det sig logiskt att yrkesidealet placeras under just elitdemokratin. Jag är villig att instämma i att studiens idealtypsanalys är en förenkling av verkligheten. Det är dock en förenkling som jag upplever vara nödvändig för att kunna säga något konkret om yrkesidealens förhållningssätt till olika typer av demokrati.

Grundmaterialet som har använts för att få information om yrkesidealen är medieforskaren Jenny Wiiks avhandling *Journalism in transition*. I avhandlingen redovisas exempelvis yrkesidealens styrka, hur de har förändrats över tid och hur starkt stöd olika ideal har bland olika grupper av journalister.³⁸ Till avhandlingens fördelar hör att den är publicerad alldeles nyligen, omfattar ett stort slumpmässigt urval och har en relativt hög svarsfrekvens. De här faktorerna gör det lättare att generalisera resultaten: Ett slumpmässigt urval där alla sorters journalister inkluderas ökar chanserna att resultaten är representativa för hela journalistkåren. Ett kvantitativt underlag är dessutom en förutsättning för att besvara frågeställningen eftersom jag har för avsikt att beskriva journalistkåren i helhet och säga något generellt.³⁹

Nu har flera av materialets fördelar lyfts fram men det ska medges att Wiiks avhandling inte är *helt* idealisk för att besvara frågeställningen. Empirin visar nämligen inte hur journalisterna förhåller sig till samtliga krav som demokratimodellerna ställer på journalistiken. En central journalistisk uppgift enligt deltagardemokratin är exempelvis *Belys problemlösning* såväl som *problemö*. Hur journalistkåren uppfattar det kravet säger inte statistiken av yrkesidealen någonting om. Det finns med andra ord inte möjlighet att kartlägga allt som skulle vara intressant för att besvara frågeställningen. Dock anser jag att materialet ger *tillräckligt* med information för att kunna beskriva hur journalisternas yrkesideal förhåller sig till demokratimodellerna.

Utöver Wiiks avhandling har medieforskaren Margareta Melin-Higgins studie *Pedagoger och spårhundar* använts som ett kompletterande bakgrundsmaterial.⁴⁰ Studien ger en detaljrik beskrivning av yrkesidealen genom att redogöra för fyra olika idealtyper av journalister *ó* spårhundar, pedagoger, hantverkare och språkrör.⁴¹ Dessa idealtyper fäster olika stor vikt vid olika yrkesideal. Hon delar vidare upp yrkesidealen i *deltagande* och *neutrala*. De deltagande idealen bidrar till att journalisten i någon mån försöker påverka allmänheten medan de

³⁸ Wiik, 2010

³⁹ Esaiasson et. al, 2010, 195

⁴⁰ Melin-Higgins, 1996

⁴¹ Melin-Higgins, 1996, 45

neutrala idealen bidrar till att journalisten försöker spegla företeelser utan att själv tolka dem.⁴² Beskrivningen av yrkesidealen som neutrala eller deltagande har varit till hjälp vid klassificeringen av yrkesidealen eftersom journalisterna enligt elitdemokratien intar en mer deltagande position medan deltagardemokratien fäster större vikt vid neutralitet. Materialet har alltså använts till att få en klarare insikt kring hur de enskilda yrkesidealen bidrar till journalistisk delaktighet respektive neutralitet vilket har underlättat tolkningen ó framförallt vid tveksamma fall. Ytterligare en orsak till att Wiiks avhandling har kompletterats med Melin-Higgins studie är att resultatet blir mer tillförlitligt om det baseras på flera undersökningar som visar på likartade uppgifter: Det blir helt enkelt lättare att lita på att medieforskarna har lyckats identifiera de centrala yrkesidealen om de lyfter fram samma ideal. Jag har fattat beslutet att granska de 11 yrkesideal som Wiik kartlägger eftersom avhandlingen inkluderar färsk empiri. Innan det beslutet togs kontrollerades dock att likartade yrkesideal kartläggs i båda undersökningarna vilket de gör.⁴³

Utöver att analysera journalisters yrkesideal har jag dessutom kartlagt *journaliststudenters* yrkesideal. Det har gjorts genom enkätundersökningar som mäter samma yrkesideal som Wiik redogör för. Studenternas yrkesideal har därefter analyserats utifrån demokratimodellerna precis som journalisternas ideal. Jag delade ut enkäterna till journaliststudenter vid Göteborgs Universitet i anslutning till deras föreläsningar. Det var tre klasser som besvarade enkäten ó en klass på avancerad nivå, en klass förstaterminsstudenter och en klass som läser sista terminen på grundläggande nivå. Min önskan var givetvis att dela ut enkäten till så många som möjligt för att få ett tillförlitligt resultat. Det fanns dock inte möjlighet att dela ut enkäten i samtliga klasser och närvaron var inte heller fullständig i de klasser där enkäten delades ut. Följaktligen bygger undersökningen på svar från 86 respondenter.

Vad är då orsaken till att enkätundersökningar har delats ut till studenter? Är det inte nog att använda Wiiks statistik om yrkesidealen? Nej, jag ansåg att mer material var önskvärt för att kunna besvara studiens tredje frågeställning på bästa vis. Frågeställning 3 handlar som sagt om huruvida det finns en diskrepans mellan journalisternas *yrkesideal* och deras *demokratiideal*. Vid ett tidigt stadium togs beslutet att demokratiidealen skulle undersökas genom att dela ut enkäter till journaliststudenter (en mer detaljerad beskrivning följer längre fram). För att stärka jämförelsen mellan demokratiidealen och yrkesidealen föreföll det därför logiskt att även fråga studenterna om deras yrkesideal i enkäten. Att enbart jämföra Wiiks

⁴² Melin-Higgins, 1996, 44

⁴³ Wiik 2010, 86 & Melin-Higgins 1996 58

empiri om yrkesideal mot min egen empiri om demokratiideal hade kunnat framstå som tvivelaktigt. Urvalet är ju inte detsamma: Wiiks studie bygger på statistik som omfattar en stor del av journalistkåren. Materialet som har använts för att besvara frågan om demokratiideal är däremot en undersökning som inkluderar ett förhållandevis litet antal journaliststudenter. För att undgå problematiken ville jag alltså även jämföra studenternas yrkesideal med deras demokratiideal. Finns det en diskrepans hos exakt samma grupp stärks rimligtvis resultatens trovärdighet.

Avslutningsvis kan det konstateras att det inte har visat sig vara några större svårigheter att analysera yrkesidealens förhållningssätt till demokratimodellerna. En viktig orsak till det är att jag har haft fördelen att kunna använda tidigare forskning: Kraven som ställs på journalistiken enligt demokratimodellerna är ju redan utformade och journalisternas yrkesideal är redan kartlagda. Dessutom har kraven som Strömbäck och Ferree et. al presenterar i de flesta fall varit tillräckligt konkreta för att tolka yrkesidealen. Det ska dock medges att vissa yrkesideal har varit mer svårtolkade än andra och dem har därför tilldelats lite extra utrymme i resultatredovisningen (nästföljande avsnitt).

Metod och material för att besvara frågeställning 2

Enkäterna som delades ut till journaliststudenterna innehöll alltså även frågor som avsåg att mäta deras demokratiideal. Att kartlägga journalisters demokratiideal genom enkätundersökningar har inte varit ett helt självklart tillvägagångssätt. I nuläget finns det som sagt väldigt lite information om journalisters demokratiideal vilket skulle kunna vara ett argument för att göra samtalsintervjuer med journalisterna. Samtalsintervjuer lämpar sig ju väl just när kunskaperna är begränsade på ett område.⁴⁴ Dock passar det inte studiens forskningsproblem då jag ämnar ge en generaliserande beskrivning över journalisterna, uttala mig om frekvens och letar efter två på förhand definierade idealtyper. Samtalsintervjuer tillämpas däremot *inte* när det görs anspråk på att uttala sig om frekvens.⁴⁵ Därmed är enkätundersökningar ofrånkomligen ett bättre tillvägagångssätt.

Det bör påpekas att undersökningens urval, *journaliststuderande*, inte är helt optimalt för att besvara frågeställningen. En rimlig invändning är att demokratiidealen kan förändras när studenterna kommer ut i arbetslivet. Kanske är de exempelvis idealistiska deltagardemokrater vid skolbänken men blir mer tveksamma till medborgarens förmåga att delta i beslutsfattandet

⁴⁴ Esaiasson, m. fl., 2010, 285

⁴⁵ Esaiasson m. fl., 2010, 259

när de får mer erfarenheter av öden komplexa verkligheten? Om så är fallet är det ju lättare att få studiens hypotes bekräftas än om undersökningen skulle gjorts på journalister. Den här problematiken är jag väl medveten om men vad som kan försvara urvalet är att skillnaderna mellan unga, nytexaminerade journalister och äldre journalisters yrkesideal är mycket små.⁴⁶ Visserligen garanterar inte det att studenterna och journalisterna delar demokratiideal men det finns i vilket fall inget som signalerar att grupperna skiljer sig åt avsevärt. Självfallet skulle resultatens tillförlitlighet öka om undersökningen byggde på ett urval av yrkesversamma journalister. Det nuvarande urvalet kan dock anses vara rimligt inom ramarna för en kandidatuppsats. Jag menar också att det är ett bra sätt att närma sig frågan om journalisterna förhållningssätt till olika demokratiideal. Kanske kan min enkätundersökning betraktas som det empiriska startskottet för att kartlägga journalisternas demokratiideal?

Enkätundersökningen innehåller frågor som statsvetarna Mikael Gilljam och Ola Jodal tidigare har använt för att kartlägga *allmänhetens* demokratiuppfattningar.⁴⁷ Att min undersöknings operationaliseringar har tillämpats av tidigare forskare stärker rimligtvis resultatens trovärdighet. Ytterligare en fördel är att det finns möjlighet att jämföra journaliststudenternas demokratiideal med allmänhetens. Jag får med andra ord en bra jämförelsepunkt och frångår därmed problematiken med godtyckliga nivåskattningar.⁴⁸ Dessutom är frågorna lättbegripliga och pedagogiskt utformade: De gestaltas som en dialog mellan två personer och respondenterna ombeds tala om vilken av personerna de håller med (se exempel i nästföljande avsnitt). Det finns dock en sak som gör att det inte är helt idealiskt att använda Gilljams & Jodals frågor. Forskarna mäter nämligen *valdemokrati* och inte *elitdemokrati* som ju min undersökning avser att göra. Elitdemokrati kan betraktas som en mer extrem form av valdemokrati då den lägger större vikt vid ansvarsutkrävande och endast anser det önskvärt med medborgerligt deltagande i samband val.⁴⁹ Eftersom modellerna skiljer sig åt är det diskutabelt att använda sig av frågorna. Ett tillvägagångssätt som har övervägts för att lösa problematiken är att utforma egna frågor för att mäta elitdemokrati. Ett sådant beslut skulle dock få den negativa konsekvensen att resultaten förlorar en värdefull jämförelsepunkt (allmänhetens demokratiuppfattningar). Det kan konstateras att det perfekta tillvägagångssättet för att operationalisera elitdemokrati inte har funnits. Det bör dock påpekas att det inte enbart finns skillnader, utan också en hel del likheter, mellan

⁴⁶ Wiik, 2010, 154

⁴⁷ Gilljam & Jodal, 2002

⁴⁸ Esaiasson m. fl., 2010, 169

⁴⁹ Gilljam & Jodal, 2002, 159

valdemokrati och elitdemokrati: Båda modellerna har en mer restriktiv syn på politiskt deltagande än deltagardemokratin. Båda fokuserar också på de politiska representanterna i högre utsträckning än deltagardemokratin. Dessutom bör det noteras att det faktiskt är *svårare* för studiens hypotes (att journalisterna har ett deltagardemokratiskt ideal) att bli bekräftad genom att använda frågor som mäter valdemokrati istället för elitdemokrati. Elitdemokratin är ju som sagt en extrem variant av valdemokrati. Visar det sig att respondenterna är deltagardemokrater snarare än valdemokrater förefaller det logiskt att resultaten skulle peka än mer åt det deltagardemokratiska hållet om elitdemokratin var alternativet.

Avslutningsvis bör det noteras att det finns en egenskap hos studenterna (förutom att de studerar journalistik) som rimligtvis kan påverka deras demokratiideal: De är unga. På Göteborgs universitet är medelåldern bland journaliststudenterna 25 år. Det här är relevant eftersom ungdomar har mer deltagardemokratiska åsikter än äldre.⁵⁰ Med andra ord skulle studenterna kunna tänkas uppvisa deltagardemokratiska åsiktsmönster på grund av deras ålder snarare än att de studerar journalistik. För att granska om journaliststudenternas demokratiideal skiljer sig från ungdomar i allmänhet jämförs studenternas åsikter därför även med ungdomar mellan 15-29 år (åldersgruppens demokratiuppfattningar kartläggs i Gilljams och Jodals undersökning). Visar resultaten på lika åsikter är det sannolikt främst åldern som påverkar demokratiidealen. Går det däremot att urskilja olikheter mellan grupperna har rimligtvis öjournalistegenskapen betydelse.

Metod och material för att besvara frågeställning 3

I syfte att kartlägga huruvida det finns en diskrepans mellan journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal jämförs resultatet från frågeställning 1 (yrkesideal) och frågeställning 2 (demokratiideal). På så vis klargörs huruvida det finns stöd för studiens hypotes: Kan journalisterna beskrivas som omedvetna elitister?

⁵⁰ Gilljam & Jodal, 2002, 168

Experimentell del

Enkäten som delades ut till journaliststudenterna innehöll som sagt dels frågor om yrkesideal och dels frågor om demokratiideal. Orsaken var att frågan om diskrepans skulle kunna besvaras på bästa vis. Det finns dock en risk med att fråga om både yrkesideal och demokratiideal i samma enkät: Frågorna kan möjligtvis påverka varandra. Kanske känner sig respondenterna exempelvis tvungna i att instämma med yrkesidealet öSpegla den allmänna opinionen om de precis har instämt i att medborgarna bör ha en aktiv roll i beslutsfattandet? I syfte att granska om frågornas ordningsföljd påverkar svaren utformades två olika enkäter. I den ena enkäten ställdes frågor om yrkesidealen först och i den andra enkäten frågor om demokratiidealen först. Det gjordes alltså en form av experiment där somliga studenter fick den ena enkäten och somliga den andra. Vid experiment bör gruppindelningen ske med hjälp av slumpen.⁵¹ Följaktligen upprättades en randomiseringslista för att avgöra vilka studenter som skulle tilldelas vilken enkät. Randomiseringen gjordes med hjälp av en slump tabell hämtad från webbsidan www.random.org. För att klargöra om det finns signifikanta skillnader mellan grupperna jämfördes sedan resultaten från de två experimentgrupperna.

⁵¹ Esaiasson et. al, 2010, 375

Resultat

Följande avsnitt redogör för studiens resultat. Resultaten kommer liksom i metodavsnittet att presenteras genom att besvara de tre frågeställningarna i ordningsföljd.

Resultat av frågeställning 1

Låt oss nu granska resultaten av frågeställning 1 ó Vilken av demokratimodellerna *elitdemokrati* och *deltagardemokrati* motsvarar bäst journalisternas yrkesideal? Resultaten i nedanstående tabell har hämtats från Wiiks avhandling och redogör för yrkesidealens styrka samt hur de har förändrats över tid.⁵²journaliststudenternas yrkesideal som alltså har kartlagts genom enkätundersökningarna som delats ut till journaliststudenterna.

Tabell 1: Yrkesidealens styrka bland journalister och journaliststudenter

Yrkesideal	Journalister				Journaliststudenter
	1989	1994	1999	2005	2011
Granskning	0,83	0,86	0,88	0,90	0,81
Förklaring	0,78	0,84	0,86	0,86	0,82
Låta olika opinioner komma fram		0,73	0,73	0,74	0,74
Stimulera nya tankar och idéer	0,66	0,72	0,74	0,70	0,57
Ge människor upplevelser	0,63	0,70	0,65	0,61	0,56
Objektivitet		0,54	0,60	0,61	0,59
Neutralitet	0,36	0,31	0,37	0,43	0,54
Ge publiken förströelse		0,36	0,23	0,24	-0,65
Påverka den allmänna opinionen		0,44	0,33	0,22	0,11
Spegla den allmänna opinionen	0,26	0,32	0,29	0,19	0,20
Fungera som språkrör för den lokala opinionen	0,16			-0,18	-0,17
Antal svarande	823	1038	1040	1064	86

Kommentar: Frågeformuleringen löd på följande vis: En journalist bör betrakta sig som ö någon som granskar makthavarna/ etc. Beräkningen av indexvärdet har gjorts genom att översätta svarsalternativen till en skala mellan 1 och -1. 1 motsvarar alternativet instämmer helt, 0,5 instämmer delvis, -0,5 i stort sett motsatt åsikt och -1 helt motsatt åsikt. För att få fram indexvärdet har därefter medelvärdet tagits fram. Tomma utrymmen betyder att frågan inte ställdes det året.

⁵² Wiik, 2010, 85

Det är alltså yrkesidealen som återfinns i tabell 1 som har klassificeras under elitdemokratin respektive deltagardemokratin för att besvara frågeställningen. Nu följer en redovisning av hur yrkesidealen har tolkats. Det rör sig dock om en sammanfattad beskrivning. Behöver läsaren påminnas om tolkningsreglerna (de krav som demokratimodellerna ställer på journalistiken) hänvisar jag därför till avsnittet *teoretiska utgångspunkter*.

1) **En journalist bör betrakta sig som/** en granskare av maktavarna:

Granskningsuppgiften är det dominerande yrkesidealet bland journalisterna och har dessutom stärkts över tid. Yrkesidealet har klassificerats under elitdemokratin eftersom modellen betonar granskning i högre utsträckning än vad deltagardemokratin gör.

2) / någon som förklarar komplicerade händelser för publiken:

Förklaring är det näst starkaste yrkesidealet och har liksom granskningsuppgiften vuxit sig allt starkare. Yrkesidealet har placerats under elitdemokratin eftersom journalisterna enligt modellen kan inta en expertroll som förklarar företeelser.

3) / någon som låter olika opinioner komma fram:

Yrkesidealet har ett starkt och tilltagande stöd hos journalisterna. Idealet har sin grund i att medierna bör vara ett forum för debatt.⁵³ Eftersom deltagardemokratin understryker att journalistiken bör representera alla samhällets intressen och fungera som en samtalsarena har yrkesidealet klassificerats under deltagardemokratin.

4) / någon som stimulerar nya tankar och idéer:

Stimuleringsidealet ligger stabilt över tid och får ett relativt starkt stöd hos journalistkåren. Det här idealet har varit förhållandevis svårtolkat: Å ena sidan signalerar det att journalistiken i någon mån bör påverka allmänheten och journalisterna intar en deltagande roll.⁵⁴ Det överensstämmer väl med elitdemokratin. Å andra sidan är det rimligt att idealet kan bidra till att mobilisera deltagande och väcka engagemang vilket främst är något som deltagardemokratin värnar om. Det vad med hjälp av Melin-Higgins beskrivning av yrkesidealet som det slutligen klargjordes vilken demokratimodell idealet motsvarar bäst. Hon förklarar att stimuleringsidealet är en central komponent för journalister som har ett så kallat *pedagogideal* i sin yrkesroll. Hon beskriver pedagogen på följande vis:

⁵³ Wiik, 2010, 99

⁵⁴ Melin-Higgins, 1996, 58

öPedagoger porträtteras som mycket kunniga, engagerade och empatiska, men beskrivs också som beskyddande och omhändertagande. De vill lära ut vad de kan och tycker är viktigt till dem som inte kan så mycket.ö⁵⁵

Ovanstående citat signalerar att pedagogen intar en form av förmyndarroll gentemot allmänheten ó journalisterna är kunniga experter som bör lära medborgarna. Detta är ofrånkomligen ett elitistiskt synsätt. Då stimulering är ett centralt ideal för pedagogen har idealet följaktligen klassificerats under elitdemokratien. Visserligen kan stimulering antas bidra till att mobilisera deltagande. Journalisterna kan dock försöka styra allmänheten i önskvärd riktning.

5) / någon som ger människor upplevelser:

Liksom stimuleringsidealet ligger även det här idealet stabilt över tid.⁵⁶ En annan gemensam nämnare med föregående yrkesideal är att det har varit tveksamt om idealet bör tolkas som elitdemokratiskt eller deltagardemokratiskt. Å ena sidan bidrar upplevelser rimligtvis till ökat engagemang bland allmänheten vilket är positivt främst ur ett deltagardemokratiskt perspektiv. Å andra sidan är yrkesidealet deltagande⁵⁷ snarare än neutralt vilket överensstämmer väl med elitdemokratien. Dessutom är idealet centralt för Melin-Higgins idealtyp *pedagogen* som ju har ett relativt elitistiskt förhållningssätt till allmänheten (se ovanstående stycke). Idealet har klassificerats som elitdemokratiskt eftersom det ger journalisterna en framträdande och deltagande roll. Journalisterna får ju tolkningsföreträde att välja *vilka* upplevelser som allmänheten ska ta del av. Idealet har alltså placerats under elitdemokratien av i princip samma skäl som till varför stimulering har placerats där.

6) /någon som objektivt förmedlar nyheter:

Objektivitet är ytterligare ett yrkesideal som får stöd hos majoriteten av journalisterna och även här finns en uppåtgående trend. Objektivitet värderas högt enligt deltagardemokratien medan elitdemokratien tillåter ett större mått av exempelvis journalistisk opinionspåverkan ó följaktligen har yrkesidealet kategoriserats som deltagardemokratiskt.

⁵⁵ Melin-Higgins, 1996, 45

⁵⁶ Wiik, 2010, 133

⁵⁷ Melin-Higgins, 1996, 60

7) /någon som rapporterar om händelser neutralt:

Neutralitet tillskrivs inte lika starkt stöd som det närbesläktade objektivitetsidealet men även här finns en tendens till att idealet stärks. Eftersom journalisterna intar en neutral position genom idealet har det kategoriserats under deltagardemokratin.

8) /någon som ger publiken förströelse:

Yrkesidealet syftar till att ge publiken underhållning och Wiik beskriver det som ett kommersiellt och publikorienterat ideal.⁵⁸ Även det här idealet har varit relativt svårtolkat utifrån ett demokratiteoretiskt perspektiv. Orsaken till det är att varken Strömbäck eller Ferree et. al säger något om hur journalistiken bör förhålla sig till förströelse enligt demokratimodellerna. Det står dock klart att medborgarna har en mer central roll i journalistiken enligt deltagardemokratin än elitdemokratin. Att tilldela medborgarna (eller åtminstone publiken) en central roll borde rimligtvis vara en förutsättning för att uppfylla detta publikorienterade ideal. Journalisterna måste ju lyssna på vilken typ av underhållning allmänheten vill ha och anpassa sig till deras önskemål (om publiken verkligen ska bli underhållen). Idealet har klassificerats under deltagardemokratin då det är rimligt att anta att ökad publikorientering bidrar till att medborgarna får större inflytande över agendan. Kanske rör det sig inte om agendasättning i viktiga politiska frågor men allmänheten får ändå ökad makt i någon mening.

9) / någon som påverkar den allmänna opinionen:

Det här yrkesidealet är förhållandevis svagt och stödet har dessutom minskat över tid. Idealet har utan tvivel klassificerats under elitdemokratin eftersom det är enligt den modellen som journalisterna tillåts inta en rådgivande roll och försöka påverka opinionen.

10) / någon som speglar den allmänna opinionen:

Journalisterna tillmäter spegling av den allmänna opinionen ett ännu lägre stöd än påverkan. Idealet har kategoriserats under deltagardemokratin då journalistiken enligt modellen bör representera alla åsikter och låta folk tala för sig själva.

⁵⁸ Wiik, 2010, 132

11) /någon som fungerar som språkrör för den lokala opinionen:

Det här är yrkesidealet som får svagast stöd hos journalistkåren och utvecklingen går mot att det mister ytterligare styrka. Språkrörsidealet har klassificerats under deltagardemokratin eftersom det förutsätter att allmänheten, och inte journalisterna, står i centrum.

Tabell 2 visar yrkesidealens förhållningssätt till demokratimodellerna. Den redogör dessutom för idealens styrka bland journalister och journaliststudenter.

Tabell 2: Yrkesidealens förhållningssätt till demokratimodellerna

Yrkesideal	Styrka (journalister)	Styrka (studenter)	Demokratimodell
Granskning	0,90	0,81	Elitdemokrati
Förklaring	0,86	0,82	Elitdemokrati
Låta olika opinioner komma fram	0,74	0,74	Deltagardemokrati
Stimulera nya tankar och idéer	0,70	0,57	Elitdemokrati
Ge människor upplevelser	0,61	0,56	Elitdemokrati
Objektivitet	0,61	0,59	Deltagardemokrati
Neutralitet	0,43	0,54	Deltagardemokrati
Ge publiken förströelse	0,24	-0,65	Deltagardemokrati
Påverka den allmänna opinionen	0,22	0,11	Elitdemokrati
Spegla den allmänna opinionen	0,19	0,20	Deltagardemokrati
Fungera som språkrör för den lokala opinionen	-0,18	0,-17	Deltagardemokrati

Kommentar: Resultaten av yrkesidealens styrka är desamma som återfinns i tabell 1.

Så vilken av demokratimodellerna motsvarar då yrkesidealen bäst? Låt oss börja med att diskutera journalistkårens ideal. De två dominerande idealen har klassificerats som elitdemokratiska. På tredje plats kommer ett deltagardemokratiskt ideal som därefter följs av ett elitdemokratiskt ideal. Av de fyra starkaste idealen är alltså tre elitdemokratiska och ett deltagardemokratiskt. På delad femteplats finner vi ett elitdemokratiskt ideal och ett deltagardemokratiskt ideal. När vi sedan närmar oss öbottensskiktet där en minoritet av journalisterna instämmer med idealen hittar vi fyra deltagardemokratiska ideal och ett elitdemokratiskt ideal. Därmed kan det fastställas att det är elitdemokratin som motsvarar yrkesidealen bäst även om det finns en del deltagardemokratiska inslag. Jag vill dock säga några sammanfattande meningar om journalisternas enighet gällande yrkesidealen. Huruvida journalistkåren uppvisar heterogena eller homogena åsiktsmönster är relevant eftersom det får

konsekvenser för hur generellt man kan uttala sig om journalistkåren. Det kan konstateras att samstämmigheten om yrkesidealen är stor och att journalistkåren dessutom visar upp allt mer homogena åsikter över tid.⁵⁹ Följaktligen kan journalistkårens yrkesideal beskrivas som främst elitdemokratiska. Att uttala sig så generellt hade varit mer problematiskt om idealen exempelvis hade skiljt sig mycket bland olika sociala grupper. Wiik kartlägger dock ett viktigt attribut som påverkar yrkesidealen ó konstllhörighet. Faktum är att kvinnorna fäster större vikt vid *samtliga* av yrkesidealen än vad männen gör. Skillnaden är dock som mest påtaglig vad gäller yrkesidealen *granskning* och *förklaring*.⁶⁰ Det är med andra ord framförallt två elitdemokratiska yrkesideal som kvinnorna stödjer i högre utsträckning än vad männen gör ó således kan kvinnorna beskrivas som mer elitistiska än männen.

Tabell 2 visar att det finns både likheter och skillnader mellan studenterna och journalisterna. De elitdemokratiska idealen *granskning* och *förklaring* är starkast i båda grupperna. Därefter följer det deltagardemokratiska idealet *låta olika opinioner komma fram* som också har ett starkt stöd hos såväl studenterna som journalister. Det deltagardemokratiska idealet *objektivitet* värderas även det ungefär lika. Ytterligare likheter är att de deltagardemokratiska idealen *spegling* och *språkrör* har ett svagt stöd hos båda grupperna. Skiljelinjer värda att notera är att studenterna är något mer ambivalenta till de elitdemokratiska idealen om att *stimulera nya tankar och idéer* samt att *ge människor upplevelser*. Idealerna har dock ett relativt starkt stöd även hos studenterna. Ytterligare ett elitdemokratiskt ideal som studenterna är mer kritiska till är att *påverka den allmänna opinionen*. Påverkan tillmäts dock ett lågt stöd även hos journalistkåren. Studenterna är också något mer positiva till det deltagardemokratiska *neutralitetsidealet*. Avslutningsvis finns det ett deltagardemokratiskt ideal som studenterna är mer negativa till än journalisterna: *Att ge förströelse*.

Så hur förhåller sig då journaliststudenternas yrkesideal till demokratimodellerna? Är skillnaderna mellan studenter och journalister så stora att grupperna kan anses tillhöra olika demokratimodeller? Låt oss klargöra frågan genom en redogörelse av studenternas yrkesideal i tur och ordning: De elitdemokratiska idealen *förklaring* och *granskning* får starkast stöd hos journaliststudenterna. Därefter följer det deltagardemokratiska idealerna *låta olika opinioner komma fram* och *objektivitet*. Vidare följer de två elitdemokratiska idealerna *ge människor upplevelser* samt *stimulera nya tankar och idéer*. Av de sex starkaste yrkesidealerna är alltså fyra elitdemokratiska och två deltagardemokratiska. Därefter kommer det

⁵⁹ Wiik, 2010, 87

⁶⁰ Wiik, 2010, 99-100

deltagardemokratiska idealet *neutralitet*. I bottenskiktet finns slutligen tre deltagardemokratiska ideal och ett elitdemokratiskt ideal: Först det deltagardemokratiska idealet *spegling*. Därefter det elitdemokratiska idealet *påverkan*. Därpå det deltagardemokratiska språkrörsidealet. Svagast stöd får det deltagardemokratiska *förströelseidealet*.

Resultatet visar alltså att de främst är elitdemokratiska ideal som finns representerade i toppen och att en majoritet av idealen i bottenskiktet är deltagardemokratiska. Därmed motsvarar studenternas, liksom journalisternas, yrkesideal elitdemokratiska bäst. Men hur ligger det då till med könstillhörigheten bland journaliststudenterna? Kanske uppvisar studenterna elitistiska yrkesideal på grund av att det främst är kvinnor som har besvarat enkäten? Resultaten av journalisternas yrkesideal visar ju som sagt att kvinnliga journalister är mer elitdemokratiska i sina yrkesideal än manliga. I enkäten som delades ut till studenterna inkluderades därför en fråga om könstillhörighet. Orsaken är alltså att det hade varit problematiskt att inte ha ett urval som är representativt för populationen vad gäller kön då män och kvinnor uppvisar olika yrkesideal. Studiens resultat hade rimligtvis kunnat kritiseras genom påståenden som öSjälvklart blev journaliststudenternas yrkesideal elitistiska när 90 procent av respondenterna är kvinnor.ö Resultaten visade dock på en jämn könsfördelning (51 procent kvinnor och 49 procent män). Det är representativt för journalistkåren - cirka 50 procent av journalisterna är kvinnor respektive män.⁶¹

⁶¹ Asp (red), 2007, 21

Resultat av frågeställning 2

Vi lämnar nu yrkesidealen och övergår istället till att granska journalisternas demokratiideal. För att mäta demokratiidealen har jag som sagt ställt samma frågor som Gilljam och Jodal ställde när de kartlade allmänhetens demokratiuppfattningar. Jag har också använt samma statistiska analysmetoder (procentberäkningar och balansmått) som forskarna för att få en lättöverskådlig jämförelse mellan allmänhetens och journaliststudenternas demokratiideal. Tabell 2 presenterar resultaten från enkätens första fråga. De fetstilta siffrorna redovisar journaliststudenternas svar och siffrorna inom parentes redogör för hur allmänheten har svarat på samma fråga:

Tabell 3: Inställning till valdemokrati och deltagardemokrati

Två personer, A och B, har olika uppfattningar om hur den politiska demokratin i samhället fungerar bäst. Håller du med person A eller B?

Person A, valdemokrat:			Person B, deltagardemokrat:			
<p>Person A, valdemokrat: Medborgarna bör främst påverka politiken genom att rösta på partier och politiker. Därför är det viktigt att väljarna, särskilt inför valen, får veta vad partierna står för. Mellan valen är det de folkvalda politikerna som ska sköta beslutsfattandet. Naturligtvis ska politikerna lyssna på medborgarna även mellan valen, men då på hela opinionen och inte enbart på de som ropar högt om problem som berör dem själva.</p>			<p>Person B, deltagardemokrat: Medborgarna ska delta i val och rösta på partier och politiker. Men medborgarna bör vara aktiva även mellan valen. Därför är det bra med många folkomröstningar. Dessutom är det viktigt att olika grupper kontinuerligt för fram sina uppfattningar via namninsamlingar, uppvaktningar, aktioner och demonstrationer.</p>			
Håller på det hela taget med person A	Håller något med bägge men mest med person A	Håller något med bägge men mest med person B	Håller på det hela taget med person B	Balansmått	Antal svarande	Vet ej/ej svar
7 % (18%)	29 % (38%)	47 % (30%)	17 % (14%)	-28 (+12)	81 (1399)	6% (20%)

Kommentar: Den procentuella fördelningen har beräknats bland dem som har svarat på frågan. Vet ej/ej svar har alltså räknats bort. Andelen vet ej/ej svar har därefter beräknats med alla som besvarat enkäten som procentbas (86 personer). Vid beräkningen av balansmålet har de som på det hela taget håller med person A och de som håller något med bägge men mest med person A sammanförts i en grupp. Likaså har de som på det hela taget håller med person B och de som håller något med bägge men mest med person B sammanförts. Balansmålet har därefter beräknats genom att subtrahera andelen som håller med person B från andelen som håller med person A. Ett negativt balansmått visar alltså att flest håller med person B.

Tabellen visar att majoriteten av journaliststudenterna stödjer den deltagardemokratiska ståndpunkten: 64 procent håller med deltagardemokraten och 36 procent håller med valdemokraten (balansmått -28 till deltagardemokraterns fördel). Resultatet kan jämföras med allmänheten som tvärtom håller med valdemokraten i något högre utsträckning (56 procent). Journaliststudenterna ger dock starkare stöd åt *deltagardemokratin* än vad allmänheten ger

valdemokratin. En mindre andel studenter har dessutom valt att svara vet ej/ej svar.

Studenterna verkar således vara mer övertygade deltagardemokrater än vad allmänheten är valdemokrater. Låt oss se om samma deltagardemokratiska mönster återfinns i de övriga frågorna som har ställts. Resultaten presenteras i tabell 3 liksom i tabell 2 redogör de fetstilta siffrorna för journaliststudenternas åsikter och siffrorna inom parantes för allmänhetens.

Tabell 4: Inställning till förslag som skulle kunna bidra till att förbättra demokratin

	Håller på det hela taget med person A	Håller något med bägge men mest med person A	Håller något med bägge men mest med person B	Håller på det hela taget med person B	Balans- mått	Antal svarande	Vet ej/ ej svar
Person A, valdemokrat: Politikernas löner och förmåner skall förbättras för att locka dugliga människor från andra samhällssektorer till politiken.							
Person B, deltagardemokrat:	5%	12%	37%	46%	-66	83	4%
Politikernas löner och förmåner ska ligga på en relativt låg nivå så att politikerna har samma levnadsvillkor som folk i allmänhet.	(13%)	(29%)	(30%)	(28%)	(-16%)	(1459)	(16%)
Person A, deltagardemokrat: Öka antalet politiska förtroendeuppdrag så att fler människor får ta ett aktivt politiskt ansvar.							
Person B, valdemokrat:	24%	46%	22%	8%	+30	77	11%
antalet politiska förtroendeuppdrag så att varje politiker får större resurser och kan göra ett bättre jobb.	(16%)	(30%)	(30%)	(24%)	(-8)	(1293)	(26%)
Person A, deltagardemokrat: Öka antalet folkomröstningar så att medborgarna får större möjlighet att påverka politiken i enskilda frågor.							
Person B, valdemokrat:	19%	42%	27%	12%	+22	84	2%
Undvik folkomröstningar för att motverka att politiken styckas upp i delar och att helhetsperspektivet går förlorat.	(32%)	(33%)	(21%)	(14%)	(+30)	(1399)	(20%)
Person A, deltagardemokrat: Öka de lokala användarnas (brukarnas) inflytande över t ex skola och barnomsorg så att de direkt berörda (föräldrarna) får mer att säga till om.							
Person B, valdemokrat:	5%	12%	37%	46%	-66	83	4%
Begränsa de lokala användarnas (brukarnas) inflytande över t ex skola och barnomsorg så att alla kommuninvånare, via politikerna, i princip får lika stort inflytande.	(48%)	(37%)	(11%)	(4%)	(+70)	(1412)	(19%)

Kommentar: Frågeformuleringen löd på följande vis: *Här följer (fyra) korta diskussioner om sådant som skulle kunna bidra till att förbättra demokratin. Ange för var och en av diskussionerna om du håller med person A eller B. Beräkningarna har gjorts på samma vis som de resultat som presenteras i tabell 3.*

Den första frågan i tabell 3 visar att studenterna ställer sig tydligt skeptiska till att förbättra politikernas löner och förmåner ó enbart 17 procent instämmer medan 83 procent istället håller

med deltagardemokraten som anser att förmånerna bör ligga på en relativt låg nivå. Även en majoritet av allmänheten håller med deltagardemokraten men fördelningen är betydligt jämnare mellan demokratimodellerna. Den andra frågan visar att journaliststudenterna även instämmer i det deltagardemokratiska förslaget om att antalet politiska förtroendeuppdrag bör öka (70 procent för och 30 procent mot). En knapp majoritet av allmänheten anser tvärtom att förtroendeuppdragen borde minska (54 procent). Vad gäller frågan om folkomröstningar är fördelningen relativt jämn hos journaliststudenterna: 61 procent håller med den deltagardemokratiska ståndpunkten om att antalet folkomröstningar bör öka medan 39 procent anser att de bör undvikas. Faktum är att allmänheten är något positivare till folkomröstningar (65 procent för och 35 procent mot). Skillnaden är dock marginell. Den sista frågan visar att journaliststudenterna är negativa till det deltagardemokratiska ställningstagandet om ökat brukarinflytande: Hela 83 procent motsätter sig förslaget medan 17 procent tycker att det är ett bra förslag. Till skillnad från i de fyra första frågorna håller alltså majoriteten av journaliststudenterna här med valdemokraten. Resultatet är intressant i relation till allmänheten som tvärtom förefaller mycket positiva till ökat brukarinflytande (85 procent för och 15 procent mot).

Journaliststudenterna håller med de deltagardemokratiska ståndpunkterna i fyra av fem fall. Undantaget är förslaget om ökat brukarinflytande där 85 procent istället instämde med valdemokraten. Generellt sett är dock journaliststudenterna mer deltagardemokratiska än allmänheten. Det kan också noteras att en mindre andel av journaliststudenterna har valt att svara vet ej/ej svar än vad allmänheten har gjort i samtliga fem frågor och journaliststudenterna framstår således som säkra på sina demokratiideal. Resultaten signalerar alltså att det är den deltagardemokratiska modellen som motsvarar journalisternas demokratiideal bäst. I metodavsnittet problematiserades dock att unga är mer deltagardemokratiska än äldre. Tänk om resultaten vi nu har sett då grundar sig i att studenterna är unga snarare än att de studerar journalistik? För att granska om så är fallet har studenterna jämförts med ungdomar mellan 15-29 år. Jämförelsen återfinns i tabell 5 på nästföljande sida. Majoriteten av journaliststudenterna ger som sagt stöd till deltagardemokratin (64 % deltagardemokrater och 36 % valdemokrater). Även ungdomar i allmänhet stödjer främst deltagardemokratin men fördelningen är betydligt jämnare (53 % deltagardemokrater och 47 % valdemokrater). Följaktligen kan inte journaliststudenternas deltagardemokratiska åsikter enbart hänvisas till att de är unga: Eftersom journaliststudenterna är mer deltagardemokratiska än unga i allmänhet har rimligtvis öjournalistegenskapen ö betydelse för demokratiidealt.

Tabell 5: Journaliststudenters inställning till valdemokrati och deltagardemokrati i jämförelse med ungdomar i allmänhet

Grupp	Valdemokrat		Deltagardemokrat		Balans- mått	Antal svarande
	Håller på det hela taget med person A	Håller något med bägge men mest med person A	Håller något med bägge men mest med person B	Håller på det hela taget med person B		
Journaliststudenter	7 %	29 %	47 %	17 %	-28	81
Ungdomar mellan 15-29 år	9 %	38%	36 %	17 %	-6	262

Kommentar: Se tabell 3 för frågeformulering om valdemokrati och deltagardemokrati. Beräkningarna har gjorts på samma vis som de som presenterades i tabell 3 och 4. Resultaten om ungdomar mellan 15-29 har hämtats från Gilljams och Jodals undersökning.

Resultat av frågeställning 3

Nu är det tid att besvara studies sista frågeställning: Finns det en diskrepans mellan journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal? Svaret finner vi genom en enkel jämförelse mellan resultaten från frågeställning 1 och frågeställning 2. I resultatredovisningen av frågeställning 1 drogs slutsatsen att journalisternas och studenternas yrkesideal motsvarar *elitdemokratin* bäst. Resultaten av frågeställning 2 visade däremot att journaliststudenternas demokratiideal motsvarar *deltagardemokratin* bäst. Följaktligen kan frågeställning 3 besvaras jakande: Det förefaller finnas en diskrepans mellan journalisternas yrkesideal och deras demokratiideal. Resultaten ger alltså stöd åt uppsatsens hypotes. Journalisterna kan klassificeras i ruta 2 i figuren nedan ó de är omedvetna elitister.

Figur 2: Två dimensioner av journalisternas förhållningssätt till demokratimodellerna

		Yrkesideal	
		Deltagardemokratiskt	Elitdemokratiskt
Demokratiideal	Deltagardemokratiskt	<p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">Medvetna deltagardemokrater</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">Omedvetna elitister</p>
	Elitdemokratiskt	<p style="text-align: center;">3</p> <p style="text-align: center;">Omedvetna deltagardemokrater</p>	<p style="text-align: center;">4</p> <p style="text-align: center;">Medvetna elitister</p>

Resultat av experimentell del

I metodavsnittet diskuterades risken med att ställa frågor om yrkesideal och demokratiideal i samma enkät. Kanske styr frågornas ordningsföljd hur respondenterna svarar? Det har granskats genom att kartlägga om det finns signifikanta skillnader mellan grupperna. Grupp 1 svarade på yrkesfrågorna först och grupp 2 svarade på demokratifrågorna först. En signifikanstabell har bifogats som bilaga (bilaga 1) och redogör för samtliga skillnader mellan grupperna. Av resultaten framgår att det finns signifikanta skillnader i fem av sexton frågor. Fyra av dessa frågor handlar om yrkesideal och en fråga handlar om demokratiideal. Ett genomgående mönster är att de som har svarat på demokratifrågorna först (Grupp 2) är mer positiva i samtliga fall där det finns signifikanta skillnader: De ställer sig mer positiva till granskning, förklaring, stimulering, objektivitet och ökat brukarinflytande. Vad detta kan tänkas bero på är svårt att fastställa. Kanske resonerar journaliststudenterna att de har många viktiga samhällsuppgifter om de har börjat tänka i termer av demokrati? De kanske då exempelvis betraktar förklaringsidealet som positivt eftersom demokratin förutsätter att medborgarna förstår viktiga samhällsfenomen? Och kanske är dem som har svarat på yrkesfrågorna först mer tveksamma till brukarinflytande då de nyligen har sagt att journalister ska förklara och granska å medborgarnas vägar? De känner möjligtvis ett behov av att uppvisa konsistenta åsiktsmönster. Orsakerna till att gruppernas svar skiljer sig åt skulle kunna spekuleras i hur länge som helst. Det är dock inte uppsatsens primära syfte. Därför nöjer jag mig med att konstatera att med facit i hand skulle jag valt att ställa yrkesfrågorna först. Orsaken till det är att det helt enkelt finns flest signifikanta skillnader mellan grupperna vad gäller yrkesfrågorna (4 av 11 yrkesideal). Den primära frågan är om studiens resultat har påverkats av skillnaderna mellan grupperna? Svaret är nej. Av signifikanstabellen framgår att både grupp 1 och grupp 2 uppvisar yrkesideal som motsvarar elitdemokratin bäst. Båda grupperna har också deltagardemokratiska demokratiideal.

Slutsatser

I inledningskapitlet konstaterades det att journalisterna ofta tillskriver sig själva en central roll i demokratiska samhällen. Bilden som målas upp är relativt okomplicerad: Journalisterna är demokratins försvarare och en av deras viktigaste uppgifter är att granska samhällets makthavare. Den här studien har dock ämnat ge en djupare beskrivning av journalisternas förhållningssätt till demokratin. *Vilken typ* av demokrati bidrar journalistkåren till genom sina yrkesideal och vad är deras generella demokratiideal? Överensstämmer yrkesidealen och demokratiidealen med varandra eller finns det en diskrepans mellan dimensionerna? Av uppsatsens resultat framgår att journalisternas yrkesideal motsvarar elitdemokratien bäst medan journaliststudenternas demokratiideal tvärtom kan betraktas som deltagardemokratiska. Således kan journalisterna beskrivas som omedvetna elitister: De ställer sig positiva till ett flertal deltagardemokratiska förslag men genom sina yrkesideal strävar de i motsatt riktning. Det är intressant eftersom journalisterna kan sägas bidra till en samhällsstruktur som de tror sig ta avstånd ifrån. Den här diskrepansen signalerar att det i vårt samhälle finns en central demokratisk aktör som inte verkar ha något genomtänkt förhållningssätt till sitt eget demokratiska uppdrag. Resultatet är inte enbart inomvetenskapligt relevant utan också viktigt på en mer allmän nivå eftersom vi alla kommer i kontakt med medierna i dagens samhälle. Journalisternas demokratiideal, samt diskrepansen mellan deras yrkesideal och demokratiideal, är fenomen som inte tidigare har belysts. Följaktligen har studien lämnat ett nytt bidrag till forskningen. Det ska dock medges att studiens resultat bör prövas igen. Orsaken till det är att empirin om journalisternas demokratiideal grundar sig på ett relativt litet antal journaliststuderande vilket inte är helt optimalt. Dessutom verkar enkätfrågornas ordningsföljd ha påverkat vissa av svaren. Framtida forskare skulle därför kunna kontrollera om samma deltagardemokratiska ideal gäller för hela journalistkåren. Den påvisade forskningsluckan är med andra ord inte helt igentäppt ó fler studier och mer generaliserbar empiri välkomnas! Den här uppsatsen kan betraktas som en inledning till att ge en fördjupad beskrivning av journalisternas förhållningssätt till sitt demokratiska uppdrag. Förhoppningsvis är det en inledning som kommer att inspirera till mer forskning på området.

Referenslista

- Asp, K (2007) Den svenska journalistkåren. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation: Göteborg.
- Ekengren, A-M & Hinnfors, J (2010) Uppsatshandbok: Hur du lyckas med din uppsats. Studentlitteratur AB: Lund.
- Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud, L, (2010) Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad. Nordstedt Juridik AB: Vällingby.
- Ferree, M, Gamson, W, Gerhards, J & Rucht, D (2002) Four models of public sphere in modern democracies. Theory and society Vol. 31.
- Gilljam, M & Jodal, O (2002) Medborgarnas demokratiuppfattningar. Det våras för politiken. Holmberg, S & Weibull, L (red.) SOM-rapport nummer 30: Göteborg
- Held, D (1999) Demokratimodeller: Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi. Media Print Uddevalla AB: Uddevalla.
- Johansson, B (2006) Efter valstugorna: Skandalstrategier och mediemakt. Grafikerna Livrena: Kungälv.
- Lundström, M (1999) Demokrati i skolan? Statens offentliga utredningar. SOU 1999:93.
- Malin-Higgins, M (1996) Pedagoger och spårhundar: En studie av svenska journalisters yrkesideal. Grafikerna i Kungälv: Kungälv.
- Strömbäck, J (2005) In search of a Standard: Four models of democracy and their normative implications for journalism. Journalism studies, Volume 6.
- Strömbäck, J (2001) Gäster hos verkligheten: en studie av journalistik, demokrati och politisk misstro. Brutus Östlings Bokförlag: Eslöv.
- Wiik, J (2010) Journalism in transition: The professional identity of Swedish Journalists. Litorapid Media AB: Göteborg.

Bilaga

Bilaga 1: Signifikanstest mellan experimentgrupperna

Fråga	Grupp 1	Grupp 2	Skillnad	Signifikant?
Yrkesfråga: Granskning	1,500	1,256	0,244	Ja
Yrkesfråga: Förklaring	1,500	1,167	0,333	Ja
Yrkesfråga: Låta olika opinioner komma fram	1,571	1,381	0,190	Nej
Yrkesfråga: Stimulera nya tankar och idéer	1,946	1,641	0,305	Ja
Yrkesfråga: Ge upplevelser	1,829	1,795	0,034	Nej
Yrkesfråga: Objektivitet	1,833	1,488	0,345	Ja
Yrkesfråga: Neutralitet	1,786	1,714	0,071	Nej
Yrkesfråga: Ge förströelse	2,595	2,548	0,048	Nej
Yrkesfråga: Påverka den allmänna opinionen	2,381	2,308	0,073	Nej
Yrkesfråga: Spegla den allmänna opinionen	2,325	2,167	0,158	Nej
Yrkesfråga: Språkrör för den allmänna opinionen	2,650	2,886	-0,236	Nej
Demokratifråga: Övergripande fråga	2,820	2,666	0,154	Nej
Demokratifråga: Politikerförmåner	3,275	3,209	0,657	Nej
Demokratifråga: Förtroendeuppdrag	2,158	2,103	0,553	Nej
Demokratifråga: Folkomröstningar	2,415	2,233	0,182	Nej
Demokratifråga: Brukarinflytande	2,411	1,691	0,720	Ja

Kommentar: Signifikansen har beräknats genom ett t-test. Svarsalternativen har översatts till en skala mellan 1-4 och därefter har medelvärdet beräknats. Gällande yrkesfrågorna motsvarar 1 instämmer helt, 2 instämmer delvis, 3 i stort sett motsatt åsikt och 4 helt motsatt åsikt. Gällande demokratifrågorna motsvarar 1 håller på det hela taget med person A, 2 håller något med bägge men mest med person A, 3 Håller något med bägge men mest med person B, håller på det hela taget med person B. Observera att vet ej/ ej svar har exkluderats i beräkningen.